

Г. Смилевски (Скопје, Р.С. Македонија)

Суштински промислувања: Толкувањата на Алла Шешкен на творештвото на Блаже Конески¹

Апстракт: Творештвото на Блаже Конески е еден од главните научни интереси на Алла Геннадевна Шешкен, професорка на МГУ Ломоносов и член на Македонската академија на науки и уметности. Дел од студиите во нејзините книги “Теми за македонската литература XX век” и “Студии за македонската литература” се толкувања на поетското творештво и преведувачката дејност на Конески. Фокусот на овој реферат е насочен кон три сфери во кои може да се категоризираат овие студии на А.Г. Шешкен: 1. толкувањата на влијанијата на руската литература врз Конески и анализа на неговите препеви на руската литература, 2. влијанијата на фолклорот врз поезијата на Конески, и 3. местото кое го зазема опусот на Конески во историскиот развој на македонската литература.

Клучни зборови: Шешкен, Конески, македонска литература, руска литература, фолклор

Г. Смилевски (Скопје, Република Северная Македонија)

Важные наблюдения: Интерпретации творчества Блаже Конеского в работах А.Г. Шешкен

Аннотация: Творчество Блаже Конеского находится в фокусе научных интересов А.Г. Шешкен, профессора МГУ имени М.В. Ломоносова, члена Македонской академии наук и искусств. В ее книгах «Темы македонской литературы XX века» и «Исследования македонской литературы» анализируется поэзия самого Б. Конеского и сделанные им переводы. Основное внимание в этой статье уделяется трем направлениям научных исследований А.Г. Шешкен: 1. изучение влияния русской литературы на Б. Конеского и анализ его переводов русской литературы, 2. связь поэзии Б. Конеского с фольклором и 3. творчество Б. Конеского и его роль в становлении македонской литературы.

Ключевые слова: А.Г. Шешкен, Блаже Конески, македонская литература, русская литература, фольклор

¹ Статја написана на основе доклада, представленного на Международном круглом столе «Актуальные проблемы македонистики и словенистики» (МГУ имени М.В. Ломоносова 15 апреля 2022 года, Москва).

Essential Reflections:
Alla Sheshken's Interpretations of Blazhe Koneski's Opus

Abstract: The literary creativity of Blazhe Koneski is one of the main scientific interests of Alla Sheshken, professor at the Lomonosov Moscow State University and member of the Macedonian Academy of Sciences and Arts. Her books “Themes on Macedonian literature: The 20th century” and “Studies about Macedonian Literature” are interpretation of Koneski's poetry and his translations. The article is focused on three trends of these studies: 1. the interpretation of the influences of Russian literature on Koneski and analysis of his translations of Russian poetry, 2. the influences of folklore on Koneski's works, and 3. the role of Koneski in the development of Macedonian literature.

Key words: Sheshken, Koneski, Macedonian literature, Russian literature, folklore

Во научниот опус на еминентната македонистка академик Алла Генадевна Шешкен, особено место заземаат нејзините проучувања и толкувања на творештвото на еден од основоположниците на современата македонска литература, Блаже Конески, објавени во нејзините книги Студии за македонската литература (2005) и Теми за македонската литература XX век (2021). Фокусот на овој текст е насочен кон три сфери во кои може да се категоризираат овие студии на Алла Шешкен: анализата на односите помеѓу творештвото на Конески и руската литература, влијанијата на фолклорот врз поезијата на Конески, како и местото кое го зазема тој со својот опус во историскиот развој на македонската литература.

Во однос на значењето на поетското творештво на Блаже Конески во контекст на македонската литература Алла Шешкен многу јасно го изразува својот аксиолошки став, кој гласи: “најголемиот национален поет” (Шешкен 2021: 115). Оваа одредница го карактеризира целокупниот научен пристап на Алла Шешкен кон опусот на Конески, па оттаму и нејзината посветеност и конзистентност во толкувањето на неговото творештво и утврдувањето на неговото место во развојот на современата македонска книжевност.

Во пет свои студии: “Македонската литература од 1941 до 1945 година”, “Македонската литература по ослободувањето”, “Македонската литература во педесеттите и шеесеттите години од XX век”, “Македонската литература во седумдесеттите и осумдесеттите години од XX век” и “Македонската литература во деведесеттите години на XX век” Алла Шешкен, низ следењето на развојот и растежот на современата македонска литература, го следи развојот и растежот на поетскиот свет на Конески. Уште во песните од самите негови почетоци, пишувани во текот на Втората светска војна, Шешкен ја открива неговата диференција специфика со која се издвојува од мнозинството автори: “Во центарот на неговото внимание не стои херојската личност, туку човекот, кој го восприема светот длабоко субјективно. (...) Низа песни на Конески се допираат со поезијата на Народноослободителната борба, но во нив не е главно воспревањето на подвигот, туку доживувањата на лирскиот херој” (Шешкен 2021: 84–85). Бележејќи ги трансформациите на поетиката на Конески, која се карактеризира и со константи, меѓу кои спаѓаат и присутноста на мотивите од фолклорот и историјата, додека пак со зреењето станува забележливо се позачестеното свртување кон философските теми, кон смислата на животот и поезијата, Алла Шешкен ја потенцира и одлучувачката улога која

Конески ја има врз развојните етапи на македонската поезија, утврдувајќи дека “неговата еволуција ги определува нејзините (на македонската поезија – белешка моја) основни етапи и карактерни обележја” (исто: 126). Следејќи го неговото творештво до неговите последни поетски објави, Шешкен го нарекува Конески “класикот на македонската литература” (исто: 173).

Блаже Конески за својата суштинска поврзаност со руската литература проговорува во книгата разговори кои со него ги води Цане Андреевски: “Во Крагуевац јас почнав да пишувам и на македонски јазик. По моите нотеси се гледа дека во почетокот на 1939 година јас веќе сум пишувал на македонски јазик. Негде со осми или деветти март триесет и деветтата година е датирана мојата песна ‘Писмо до една мајка’, на македонски јазик. (...) Јас, ако го сметаме тој текст за прв ‘Писмо до една мајка’, прв мој текст на македонски јазик, можам да кажам, дека тоа е текст пишуван по угледавање на Есенин, на неговата песна до мајката. Но мојата песна беше веќе писмо до една македонска мајка. Таа работи тутун, сите реалии се земени од македонскиот живот. Во тоа време многу читав. Пишував доста ретко. Тогаш се запознав со творештвото на Толстој, Достоевски. Дури, ги имав нивните дела во својата библиотека”. Алла Шешкен во својата студија “Блаже Конески и руската литература” уште на самиот почеток ги посочува предусловите за остварување на тој однос: од една страна руската литература во втората половина на деветнаесеттиот, и во дваесеттиот век е една од водечките во светот, а втората причина е таа што “средината во која се одвива формирањето на Б. Конески како поет и научник (се мисли на Скопје, Белград и Софија), е под силно влијание на руската култура” (Шешкен 2005: 146). Тоа беспорно влијание Шешкен го наоѓа уште во некои од првите поетски остварувања на Конески – таа укажува на некои нови изразни средства, ритам и теми, во поемата “Мостот”, кои тој ги усвојува несомнено под влијание на Владимир Мајаковски. Дванаесет години подоцна Конески ќе препее и две песни од Мајаковски, а потоа и ќе напише текст за влијанието на овој руски поет врз македонската поезија.

Препевите на Конески на 28 песни од Александар Блок (меѓу кои спаѓаат и “Девојката што пееше во црковниот хор”, “Непознатата”, “За доблестите, за подвизите, за славата”, циклусот “На полето Куликово”) Шешкен ги вбројува меѓу “најуспешните преводи од руската поезија во македонската литература”, и ни го појаснува препејувачкиот подвиг на македонскиот поет: “Б. Конески не само што ја репродуцира нивната уметничка градба туку на фонетско ниво достигнува и поклопување со оригиналот. Тоа е посебно значајно, бидејќи, како што е познато, рускиот поет посебно значење ѝ посветувал на музикалноста на стихот” (Шешкен 2005: 152).

Алла Шешкен, посочувајќи ни ја разликата во акцентирањето во македонскиот и рускиот јазик, ни ја доловува виртуозноста на Конески при препејувањето, кој секогаш “внимателно ги следи зачувувањето на стихотворната стапка и особеностите на римата во оригиналот. Честите трисложни стиховни стапки во основата се зачувани во преводот, макар што тој проблем е еден од најсложените. Македонскиот јазик со фиксиран акцент тешко се ‘приспособува’ кон рускиот, во кој акцентот е слободен. Уште посложена за превод на македонски јазик е двосложната стапка, каков што е јамбот кај кој се акцентирани парните слогови” (Шешкен 2005: 153). Во ист контекст и насока е и следната констатација: “Преводот на Конески ги пренесува енергичноста и ритамот на оригиналот, а исто така го одразува стремежот на македонскиот автор да ги зачува спецификите на метриката, на римите и тоналитетите” (Исто: 154). Шешкен го воочува и влијанието кое по-

езијата на Блок го има врз поезијата на Конески, посочувајќи ги сродностите на песните од циклусот “За непознатата”, песните “Лик”, “Поезија”, “В крчма”, со поетиката на рускиот поет. Самиот Конески има проговорено во разговорите кои со него ги прави Цане Андреевски за влијанието кое врз него го има Александар Блок: “Оној опит што го стекнува човек при совладувањето на текстови на некои големи поети, тој останува како еден капитал, што тој може секогаш да го активира и при создавањето на свои оригинални текстови. (...) Ако сакате, дури и во насловот ‘За непознатата’, – имам еден циклус ‘За непознатата’, – јас го користам Блок. Тој има песна ‘Непознатата’. Славна песна. Па дури и мото земам пред тој циклус. Очевидно дека тука има ако не, да речеме, некое подиректно опирање врз таа поезија, што сум ја преведувал, сепак има некои подалечни реминисценции. И нешто што може, ако не како угледување, да се карактеризира сепак како некое зрачење емоционално од тие текстови, што јас на тој начин преку преведувањето сум ги опсебувал. Таа радијација се чувствува после и во моите текстови”.

Во својата студија “Фолклорот во уметничкиот свет на Блаже Конески”, Алла Шешкен се сосредоточува на фолкорните елементи во поезијата на Блаже Конески, констатирајќи дека фолклорот е “една од важните константи” на неговата поетика. Зачетоците на самосвесниот однос кој Конески како поет го гради кон народното творештво Алла Шешкен ги наоѓа во еден негов текст објавен уште на неговите творечки почетоци, во 1945 година. Станува збор за “Проблеми на македонската литература”, публикуван во списанието “Нов ден”. Иако текстот претставува пред сè една општа согледба на актуелниот миг на македонската литература, со сите проблеми и предизвици, Шешкен во тие редови открива и еден автопоетички слој, крајпатен знак кој поетот го поставил на својата творечка магистрала: “Во тоа време, во написот ‘Проблеми на македонската литература’ (1945), Б. Конески го формулирал своето разбирање на значењето на усното народно творештво за развитокот на националната литература. Тој таму пишува дека современите поети треба не само да ја подражаваат народната лирика туку, пред сè, да ја сочуваат блискоста со неа ‘по духот’, и едновремено предупредува на опасноста од подражавање, копирање на нејзиниот стил и стих – на опасност од ‘формален однос кон народната поезија’ (Конески 1945: 18)” (Шешкен 2021: 6–7). Овој став на Конески е она што него го води кон создавање поетски дела со исклучителен уметнички дострел, но и со оригинален пристап, на што особено внимание обраќа Алла Шешкен во своите толкувања. Би сакал овде да посочам на некои од тие толкувања. Во својата анализа на поемата “Мостот” од Конески, Шешкен ќе воочи во неа еден невообичаен феномен – “спој на фолклорната традиција и на авангардната лирика” (исто: 6), и тоа и во однос на тематиката, и во однос на стихот. Говорејќи за “Тешкото”, Шешкен пишува: “поетот не го користи стихот на народната лирика и всушност ги избегнува карактеристичните епитети и компарации, но ја обновува ритмичката слика на орото”; за “Илинденски мелодии” и “Буната Карпошова”: “Со помош на ритмичната слика, лексиката и симболиката на бојата се предава напрегнатоста на настаните, енергијата на движењето и атмосфера” (исто: 8). За “Болен Дојчин”: “Б. Конески го пренесува ‘духот’ на народната песна, која што пројавува зачудувачки блискости со филозофијата и литературата на егзистенцијализмот кои се здобиваа со популарност во педесеттите и шеесеттите години на минатиот век” (исто: 10). Во односот на Конески кон македонската народна поезија и фолклорот, во потрагата токму во фолклорот по начинот на кој се пристапува на самото поетско создавање, Шешкен го посочува

и изворот на неговата арс поетика, темелот на неговиот став кон поетскиот чин: “Во збирката ‘Везилка’, во истоимената програмска песна, Конески го формулира своето поетско кредо: Везилке, кажи како да се роди / проста и строга македонска песна” (Шешкен 2021: 9).

Мислам дека особено е важно да се одбележи акцентот кој Алла Шешкен го става врз етичката димензија на поезијата на Конески, особено на онаа која е создавана во дослук со фолклорот. За циклусот песни за Марко Крале, особена карактеристика е, вели Шешкен “поставувањето на сложени етички проблеми: на вината и на одговорноста, на моралниот избор, на подвигот како етички чин. Марко Крале не се бори со Турците, туку со самиот себеси. Тој е потонат во размислувања и сомнежи, него го раскинува сомневањето во правилноста на извршените постапки, дури и на оние што се поттикнати од добра намера” (Шешкен 2021: 12). Ова е, би рекол, исклучително значајна констатација, а во таа насока многу интересни видувања за етиката, за доброто и злото во поезијата на Конески имаат дадено и Георги Старделов и Ана Мартиноска. Старделов посочува дека Конески со својата поезија “не предупредува (...) дека навистина злото е во нас и дека само под претпоставка да го запреме него можеме навистина можеме да ја запреме деструктивната сила на сета наша цивилизација која од сите страни ни се заканува” (Старделов 2000: 172–173). “Мотивот за принципите добро и зло и нивното заемно проникнување” Ана Мартиноска во своето дело “Конески и фолклорот” ги посочува како доминанта на повеќе песни од Конески во циклусот песни за Марко Крале (Мартиноска 2012: 194–195), а истиот тој мотив се пројавува во скоро сите фази од поетското творештво на Конески. Самиот Конески често има говорено за “една постојана борба кај човека – да го сочува својот интегритет и да не се предаде на тие рушителски сили. Човекот е секогаш поприште на борбата меѓу доброто и злото” (Андреевски 1991: 270).

Во 2015 г. Македонската академија на науките и уметностите, чиј член Алла Шешкен е од 2006 година, ѝ додели Меѓународно признание за посебен придонес во проучувањето и афирмацијата на македонската литература и македонскиот јазик. Називот на ова признание го носи името на Блаже Конески, авторот на чие творештво Алла Шешкен му има посветено значаен дел од својот научен опус.

ЛИТЕРАТУРА

Андреевски Ц. Разговори со Конески. Скопје: Култура, 1991. 461 с.

Конески Б. Целокупни дела. Т. 1: Поезија. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2011. 436 с.

Мартиноска А. Конески и фолклорот. Скопје: Институт за македонска литература, 2012. 303 с.

Старделов Г. Одземање на силата: поезијата на Блаже Конески. Скопје: Ѓурѓа, 2000. 334 с.

Шешкен А. Студии за македонската литература. Скопје: Дијалог, 2005. 168 с.

Шешкен А. Теми за македонската литература. XX век. Скопје: Дијалог, 2021. 189 с.

REFERENCES

Andreevski C. (1991) Conversations with Koneski. Skopje. Kultura Publ. 461 p.

Koneski B. Complete Works. Vol. 1: Poetry. Skopje: Macedonian Academy of Sciences and Arts Press. 2011. 436 p.

Martinoska A. (2012) Koneski and the Folklore. Skopje. Institute of Macedonian Literature Press. 303 p.

Sheshken A. (2005) Studies about Macedonian Literature. Skopje. Dialog Publ. 168 p.

Sheshken A. (2021) Themes on Macedonian Literature: The 20th century. Skopje. Dialog Publ. 189 p.

Stardelov G. (2000) Taking the Strength Away. Skopje. Gjurgja Publ. 334 p.

Сведения об авторе:

Гоце Смилевски,
доктор филол. наук
ст. научный сотрудник
Институт македонской литературы
Университет им. Свв. Кирилла
и Мефодия, Скопье

Goce Smilevski,
PhD in Philology
Senior Researcher
Institute of Macedonian Literature
Sts. Cyril and Methodius University,
Skopje

gocesmilevski@hotmail.com